

Kriminaalmenetluse seadustiku, halduskohtumenetluse seadustiku ja karistusseadustiku ning teiste seaduste muutmise seaduse (kriminaal-, väärteo- ja kohtumenetluse erisused erakorralise ja sõjaseisukorra ajal) eelnõu seletuskirja lisa 1

MÄRKUSTEGA ARVESTAMISE TABEL

Erikordade ajal kriminaal- väärteo- ning kohtumenetluse erisustega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus

	Märkus/ ettepanek	Arvestatud/ mittearvestatud/selgitus
Riigikohus (18.05.2018)		
1	Erakorralise seisukorra ja sõjaseisukorra (erikord) ajal kohtumenetlustes (kriminaal- ja väärteomenetlustes) erisuste kehtestamise analüüsi ning vastava eelnõu ettevalmistamist võib VTK-s esitatud põhjustel põhimõtteliselt toetada. Seda tingimusel, et tulevases eelnõus sätestatakse väga täpselt põhiõigusi piiravate meetmete eeldused/alused ning kogu vastava normistiku sisu. Samuti nähakse ette tõhusad õiguskaitsevõimalused, kui riik ei järgi neid norme, mida VTK alusel tulevase eelnõuga soovitakse kehtestada.	Arvestame eelnõu väljatöötamisel
2	VTK-s kavandatakse Riigikohtu esimehele erikorra ajal mitme päevuse andmist. Reguleerimist vajab, <u>kellel on need õigused siis, kui Riigikohtu esimehe tegevus on erikorra ajal mingil objektiivsel põhjusel takistatud.</u>	Selgitus Analüüsimise täiendavalt eelnõu koostamise käigus ja kaalume asendamise regulatsiooni kehtestamise vajadust
3	VTK-s rõhutatakse, et menetlusõiguslikud piirangud ei rakendu automaatselt vastava seisukorra rakendamisel, vaid vastavalt reaalsele vajadusele. See annab lootust, et eelnõu on süüteomenetlust puudutavas osas mõistlik. Osaliselt on plaanis ka kehtiva erakorralise seisukorra seadusega võrreldes piiranguid leevendada, nt alandada kohtu loata kinnipidamise piirmäära üldjuhul 7 päevalt 4 päevale. <u>Küsitavusi tekitab väärtegude aegumisega seonduv, sest kui tegemist on niivõrd väheoluliste õigusrikkumistega, et neile reageerimiseks pole erakorralise või sõjaseisukorra ajal vaja ressursi kulutada, siis on küsitav, kas seda on proportsionaalne teha mitu kuud või aastat hiljem.</u>	Selgitus Analüüsimise täiendavalt eelnõu koostamise käigus ja kaalume KarS § 81 lg 7 aegumise peatumise regulatsiooni täiendamist uue alusega ja tähtaja kehtestamist, millest väärtegude aegumine ei uuene. Vähetähtsate väärtegude puhul säilib ka erikorras võimalus väärteomenetlust mitte alustada.
4	Kohtukorraldust puudutav osa võib hüpoteetiliselt avaldada mõju ka halduskohtumenetlusele. <u>Lakooniliselt on viidatud vajadusele täiendada kohtulahendi viivitamatu täitmise regulatsiooni halduskohtumenetluse seadustikus täiendavate alustega ja viisil, et see ei eeldaks teatud juhtudel tingimata menetlusosalise taotlust.</u> Erakorralise või sõjaseisukorra ajal	Selgitus Analüüsimise täiendavalt eelnõu koostamise käigus, kas ja milliseid kohtulahendeid on vaja viivitamata täita, samuti

	<p>võib riigikaitsealistes vaidlustes olla see mõistlik. <u>Seda tingimusel, et kohtul on võimalik lahendi viivitamata täidetavaks tunnistamisest loobuda.</u> Ka kohtukorralduslik paindlikkus on niisuguses olukorras mõistlik. Siinkohal tasub silmas pidada, et põhiseaduse (PS) § 130 ei luba piirata PS § 24 lõikes 2 sätestatud õigust olla oma kohtuasja arutamise juures, aga lubab piirata PS § 24 lõikes 1 sätestatud õigust, st kohtualluvuse muutmine on erakorralise ja sõjaseisukorra ajal võimalik.</p>	<p>kohtu õigust viivitamata täidetavaks tunnistamisest loobuda.</p>
<p>Välisministeerium (21.05.2018)</p>		
<p>1</p>	<p>Kaitsja osavõtu piiramine kriminaalmenetluses Nõustume VTK punktis 2.2 tooduga, et erakorralise seisukorra seaduse (ErSS) §-s 28 sisalduv regulatsioon kaitsja osavõtu piiramise kohta on nii mõneski aspektis ebaselge ning ei haaku hästi kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) §-s 45 toodud mõistete ja põhimõtetelega. Samuti võib olla küsitav kehtiva regulatsiooni ja seda iseloomustava ebamäärasuse kooskõla põhiseaduse § 21 ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (konventsioon) artikli 6 nõuetega. Kuigi ei põhiseadus ega konventsioon ja selle kohaldamispraktika ei välista kaitsja osavõtu suhtes piirangute kehtestamist ning erikordade väljakuulutamisel võivad sellised piirangud olla teatud juhtudel põhjendatud, peavad need alused olema seaduses täpselt määratud ning erikorrast tulenevalt vajalikud.</p> <p>Kaitseõiguse piiramise regulatsiooni kujundamisel tuleks arvesse võtta ka selle seost teiste erikordade korral kehtivate menetlusõiguslike piirangutega. Näiteks on Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) pidanud kaitseõiguse tagamist üheks meetmeks, mis välistab erakorralise seisukorra ajal teiste põhiõiguste ja -vabaduste piiramiste võimalikud kuritarvitused ning tagab teatud piirangute õiguspärasuse. Kohtuasjas Brannigan ja McBride v. Ühendkuningriik (kaebused nr 14553/89 ja 14554/89; 25.05.1993), mis puudutas erakorralise seisukorra ajal isikute kinnipidamist ilma kohtu loata kauem, kui oleks kooskõlas konventsiooni artikli 5 lõikega 3, leidis EIK, et konventsiooni ei ole rikutud mh seetõttu, et kaebajatele oli tagatud õigus konsulteerida advokaadiga hiljemalt 48 tundi pärast nende vahistamist. Seega, mida ulatuslikumad on isiku põhiõigusi ja -vabadusi piiravad meetmed, seda olulisem on, et oleksid olemas neid piiranguid tasakaalustavad tagatised – kohtulik kontrollimehhanism piiravate meetmete üle, kaitseõiguse tagamine, õigus oma lähedasi kinnipidamisest kohe teavitada, juurdepääs arstiabile (vt Brennan ja McBride, p-d 63–65).</p> <p>VTK-s on viidatud direktiivi 2013/48/EL artikli 3 lõigetele 5 ja 6, mis võimaldavad erandjuhtudel ning üksnes kohtueelses</p>	<p>Selgitus Analüüsimise täiendavalt eelnõu koostamise käigus, kas tänane KrMS kaitsja regulatsioon on piisav või on vaja erikordade tarbeks teha erisusi (kaalume täiendavalt riigi õigusabile juurdepääsu piiramist, kaitsja nõuete leevendamist erikordades).</p>

	<p>menetluses teha kaitsja tagamise kohustusest teatud erandeid. Samas on direktiivi artikli 8 lõikes 2 selgitatud, et artikli 3 lõike 5 või 6 kohaselt tehtavaid ajutisi erandeid lubatakse üksnes nõuetekohaselt põhjendatud otsusega, mille teeb iga üksikjuhtumi korral eraldi kas õigusasutus või muu pädev asutus tingimusel, et otsust on võimalik kohtus läbi vaadata. Nõuetekohaselt põhjendatud otsus dokumenteeritakse, kasutades asjaomase liikmesriigi õiguse kohast dokumenteerimiskorda. Niisiis ei ole need erandid ette nähtud selleks, et neid võiks ühetaoliselt kasutada näiteks kogu sõjaseisukorra ajal.</p> <p><u>Välisministeerium leiab, et kaitsja osavõttu kriminaalmenetlusest erikordade ajal ei peaks täiendavalt – võrreldes praegu kehtiva KrMS-ga – piirama.</u></p>	
2	<p>Kohtunike teenistusülesannete ja teenistuskoha muutmine</p> <p>VTK punktis 4.3. on peetud probleemiks, et kehtiva kohtute seaduse järgi ei ole võimalik kohtunike koondamine ühe kohtu juurde, kuid sõjaseisukorra ajal on riigi kaitsevõime tagamiseks oluline kiire õigusmõistmine. <u>Ühe lahendusvariandina pakutakse VTK-s, et võiks kaaluda anda Riigikohtu esimehele õigus sõjaseisukorra ajal, kui tavapärase õigusmõistmine kohtutes on takistatud, moodustada kaitseväeteenistusala süllede kiireks menetlemiseks maa-, haldus- või ringkonnakohtu juurde riigikaitsekohtu kolleegium, kuhu kuuluvad riigikaitse väljaõppe saanud kohtunikud. Välisministeeriumile jääb see variant hetkel ebaselgeks. Kas riigikaitsekohtu kolleegium on erikohus või ad hoc kolleegium? Kuidas suhestub kavandatav regulatsioon põhiseaduse §-s 148 nimetatud eri- ja erakorraliste kohtute moodustamise lubatavusega? Samuti on küsitav Riigikohtu esimehele volituse andmine kolleegiumi moodustamiseks oma otsusega.</u></p> <p>Eeltoodud põhjusel eelistab Välisministeerium VTK-s välja pakutud lihtsamat ja arusaadavam varianti, mille kohaselt piisaks sama eesmärgi – kiire, õiglane ja sõltumatu kohtupidamine – saavutamiseks sellest, kui soodustada kohtunike spetsialiseerumist ja riigikaitsealase väljaõppe suurendamist. Ka VTK-s on märgitud, et mittealalise kolleegiumi loomine loob erisuse, mille kehtestamine oleks õigustatud üksnes siis, kui selleks oleks tungiv vajadus. Leiame, et selline tungiv vajadus puudub, kuna välja pakutud mitteregulatiivne lahendus täidab sama eesmärgi. Juhul, kui minnakse edasi nn regulatiivse variandiga, siis palume eelnõu seletuskirjas täiendavalt selgitada eelmises lõigus esitatud küsimusi kõnealuse erikohtu või kolleegiumi moodustamise kohta.</p>	<p>Selgitus</p> <p>Tegemist on <i>ad hoc</i> kolleegiumiuga, mitte iseseiseva erikohtuga või erakorralise kohtuga. Analüüsime täiendavalt eelnõu koostamise käigus riigikaitsekohtu kolleegiumi loomise võimaluse vajalikkust ja põhjendatust.</p>

<p>3</p>	<p>Kohtuasja menetluse peatamine või asja arutamise edasilükkamine erikorrast tulenevalt</p> <p>VTK-s on toodud probleemina, et hetkel puudub kohtutel vajalik õiguslik alus kohtuasjade menetluse peatamiseks omal initsiatiivil. Märgitakse, et erikordades kohtuasja menetluse peatamise või asja arutamise edasilükkamise vajadus võib olla tingitud vajaliku ressursi puudumisest. VTK-s pakutakse kaks lahendust juhuks, kui kohtumenetluses tekib vajadus prioriteetide seadmiseks. Esiteks on pakutud, et selle otsustab konkreetne kohtunik igal üksikul juhul eraldi (kohtuasja lahendamise raames). Teise variandina pakutakse, et Riigikohtu esimehele üleriigiliselt või kohtu esimehele kohtu tööpiirkonnas antakse õigus peatada teatud liiki kohtuasjade menetlemine kuni erikordadest tulenevate mõjutuste ära langemiseni. Viimasena märgitud aluse kohta tuuakse näitena vangide totaalkaebuste menetlemise peatamine, kui see takistaks muude haldusasjade lahendamist.</p> <p>Välisministeerium ei eita sellise probleemi tekkimise võimalust erikordade ajal ning selle reguleerimise vajadust. <u>Samas peame mõnevõrra küsitavaks, mis alustel ning kaalutlustel saab Riigikohtu esimees otsustada, et teatud liiki kohtuasjade menetlemine tuleb üleriigiliselt peatada.</u> Vähemalt VTK-s esitatud näite pinnalt otsustades võib sellise liigi määramine olla problemaatiline, liigitades kaebused mitte nende sisu, vaid kaebuse esitajate järgi automaatselt väheolulisteks ja kohtute tööd takistavateks. <u>Välisministeerium toetab lahendust, et olukorras, kui kohtumenetluses tekib vajadus prioriteetide seadmiseks, otsustab kohtunik selle konkreetsete kohtuasjade lahendamise raames igal üksikul juhul eraldi.</u></p>	<p>Selgitus</p> <p>Analüüsimine täiendavalt eelnõu koostamise käigus (esmajärjekorras peaks olema kohtuasja lahendamise peatamise õigus konkreetse kohtuniku otsustada kohtuasja lahendamise raames, küll aga võiks Riigikohtu esimehel olla õigus juhiste andmiseks).</p>
<p>4</p>	<p>Kohtuotsuste viivitamata täitmine</p> <p>VTK punktis 4.6 leitakse, et KrMS-s ette nähtud alused, mis võimaldavad kohtuotsuse viivitamatult täitmisele pöörata, ei arvesta piisavalt erikordadest tuleneva vajadusega tagada, et süüdimõistetud isikut ei vabastataks, et ta ei saaks uusi kuritegusid toime panna, et riigile vajalikud tsiviilsektori ressursid oleksid tagatud ning kohaldatud tõkendid jääksid kehtima sõltumata edasikaebeõiguse teostamisest.</p> <p>Mööname, et erikordade ajal võib osutada vajalikuks ning põhjendatuks laiendada aluseid, mil kohtuotsused kuuluvad viivitamata täitmisele. <u>Samas ei saa me nõustuda VTK-s toodud väitega, et kuna kohtulahendite viivitamata täitmine ei välista edasikaebeõigust, siis on muudatuse mõju kahtlustavatele ja süüdistavatele ning menetlusalustele isikutele väheoluline. Isiku kinnipidamist, vahistamist,</u></p>	<p>Selgitus</p> <p>Analüüsimine täiendavalt eelnõu koostamise käigus, kas ja milliseid kohtulahendeid on vaja viivitamata täita, samuti kohtu õigust viivitamata täidetavaks tunnustamisest loobumist.</p> <p>Eelnõu koostamise käigus hinnatakse vajadusel kaasnevaid mõjusid täiendavalt.</p>

	aresti, ka rahatrahvi maksmist, ei saa pidada isiku jaoks väheolulise mõjuga tegevuseks. Seega on oluline ka siin silmas pidada, et olenevalt piirangute ulatusest ja nende mõjust isiku põhiõigustele, oleksid seaduses isiku jaoks ette nähtud ka neid meetmeid tasakaalustavad tagatised.	
Rahandusministeerium (23.05.2018)		
1	Antud märkus ei puuduta kriminaal-, väärteo- ega kohtumenetluste erisusi, kuid puudutab olukorda, kui karistus on kantud. Vangistusseaduse (edaspidi VangS) § 75 lõike 4 kohaselt makstakse vabastamisel kinnipeetavale vabanemistoetust. Kuna antud VTK raames ei muudeta VangS, siis eeldatavasti jätkatakse erikorra ajal kinnipeetavate vabastamist, mis eeldab, et riik peab tagama rahaliste vahendite olemasolu igal ajal. Üldjuhul on kinnipeetava viimane karistuspäev teada ning vangla peab olema varunud sularahakassasse piisavalt vahendeid. Lühem etteteatamise aeg on ennetähtaegselt vabanenud isikute kohtumääruste täitmisel, seega sularaha peab olema kiiremini kättesaadav. Samas võivad erikorra ajal olla raskendatud või mitte toimida krediitpankade teenused, mistõttu ülekanded ei ole võimalik teostada õigeaegselt või ei toimi sularahavedu või sularaha väljastamispunktid ei toimi. Seega ei saa riik erikorra ajal tagada VangS § 75 lõike 4 täitmist.	Selgitus Märkus on teadmiseks võetud, see ei ole otseselt seotud kõnealuse VTK-ga.
2	Kui väljatöötava eelnõuga kaasnevad lisakulud, siis tuleb eelnõu seletuskirjas välja tuua kulude analüüs ja ettepanek, kuidas kavatsetakse lisakulutused katta.	Arvestame eelnõu väljatöötamisel
3	Üldine küsimus on, kas eeldused, millest muudatused lähtuvad, on piisavad. Kas sõjaseisukorras on kõik praegu kasutatavad eeldused ja paradigmad adekvaatsed. <u>Kas välja pakutud muudatused lubavad sellistes võimalikes ekstreemsetes oludes riiki ikka piisavalt käigus hoida, sh väärteomenetlusi läbi viia ka pikendatud tähtaegade jooksul. Kas erikorrast tulenevalt on üldse õigustatud igal juhul väärteoasja algatamine, sh ka riigikaitseliste sundkoormiste seaduses toodud riigikaitseliste sundkoormiste täitmisel tekkinud olukordades.</u> Näiteks võib tekkida olukord, kus veokohustust täites ei ole võimalik järgida liiklusseaduse kõiki nõudeid ning tavaolukorras algatataks sellisel juhul väärteomenetlus.	Selgitus Märkus on teadmiseks võetud. VTK-s väljapakutud lahendused toetavad kiiret süüteomenetlust nii erakorralises seisukorras kui ka sõja seisukorras arvestades ka isikute põhiõiguste ja –vabaduste kaitse kohustusega. Väärteomenetluse alustamine ei ole ka täna kehtiva regulatsiooni järgi kohustuslik vähetähtsate väärtegude korral ja sama põhimõtte jääb kehtima ka erikorra ajal.
Siseministeerium (28.05.2018)		

<p>1</p>	<p>Kavandatav muudatus 2: erikorra ajal on võimalik kuriteos kahtlustatavat kohtu loata kinni pidada kuni neli ööpäeva, erandlike asjaolude ilmnemisel kokku kuni 7 ööpäeva</p> <p>ErSS § 29 lõike 1 kohaselt võib erakorralise seisukorra ajal kuriteos kahtlustatavat kohtu loata kinni pidada kuni süüdistusakti koostamiseni või kokkuleppemenetluse läbirääkimiste alguseni, kuid mitte üle seitsme ööpäeva. VTK autorid kahtlevad niivõrd pika kinnipidamise õiguspärasuses, viidates erinevatele Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi <i>EIK</i>) lahenditele. Leiame, et üksnes <i>EIK</i> lahenditele tuginemine antud juhul ei ole asjakohane, vaid arvestada tuleb ka muid asjaolusid. Nagu ka VTKs märgitakse on tegemist „rahuaegses õigusruumis“ tehtud lahenditega. Eeldame, et kui erikord on juba välja kuulutatud, siis eksisteerib järelikult oht nii riigi julgeolekule kui ka avalikule korrale. Eelnimetatud erikorra lahendamine nõuab mõnevõrra pikemat kinnipidamise aega ja see võiks õigustada ka põhiseaduse (edaspidi <i>PS</i>) § 21 lõike 2 absoluutsest reeglist kõrvalekaldumist, viitega <i>PS</i> §-le 130. <u>Arvestades senist kogemust süütegude menetlemisel erikorrale sarnases olukorras, vajab täiendavalt analüüsimist, milline oleks mõistlik tähtaeg erikorras. See tähtaeg peaks arvestama valitseva olukorraga, sellega, et kinni peetud isikud võivad kujutada ohtu Eesti Vabariigile, avalikule korrale jne.</u></p> <p><u>Siseministerium märgib, et massiliste kinnipidamiste korral ei ole ka seitsme päevase tähtaja järgmine lihtne ning oleme arvamusel, et kohtu loata kinnipidamise aega võiks pikendada (nt vähemalt 14 päevani).</u> Loomulikult kehtib siin eeldus, et isiku põhiõigusi- ja vabadusi ei või piirata pelgalt seepärast, et riik on välja kuulutanud erikorra, vaid piirangud peavad olema vajalikud olukorra vahetust ohust lähtuvalt.</p> <p>VTK leheküljel 11 märgitakse, et „<i>erandlike asjaolude ilmnemisel jääb võimalus nimetatud tähtaja pikendamiseks selliselt, et kohtu loata on kuriteos kahtlustatavat võimalik kinni pidada kokku kuni seitse ööpäeva.</i>“ VTKst ei selgu, milline võiks olla nimetatud tähtaja pikendamise protseduur. <u>Arvestades, et tegemist on erikorraga, peaks meie hinnangul vältima bürokraatia suurenemist.</u> Taotluste koostamine erikorra ajal on ilmselge ressursi raiskamine.</p>	<p>Selgitus</p> <p>Võttes arvesse isikute põhiõiguste tagamise kohustust, Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikad ning prokuratuuri ja Välisministeeriumi seisukohti kinnipidamise tähtaja pikendamise osas jääme VTK-s välja pakutud tähtaegade juurde, s.t kohtu loata on võimalik kuriteos kahtlustatavat kinni pidada kuni neli ööpäeva, erandlike asjaolude ilmnemisel kokku kuni seitse ööpäeva. Analüüsimise täiendavalt eelnõu koostamise käigus prokurörile nelja ööpäevase tähtaja pikendamise õiguse andmist kokku kuni seitsmeks ööpäevaks ilma koormavate haldusprotseduurideta (nt nõusoleku andmine kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis),. Samuti kaalume vahistamisaotluste lahendamiseks eeluurimiskohtuniku juurde toimetamise tähtaja pikendamise vajadust (<i>KrMS</i> § 217 lg 8), vahistamismääruse koostamise tähtaja pikendamise vajadust ning vahi all pidamise tähtaegade pikendamise taotluste menetlemisele erisuste kehtestamist erikorra tarbeks, mis loovad</p>
----------	--	---

		lisapaindlikust süüasja menetlemisel
2	<p>Kavandatav muudatus 3: Kaitsja osavõtu piiramine</p> <p>ErSS §-s 28 sätestatakse kaitsja osavõtu piiramine. Sätte kohaselt on kaitsja osavõtt erakorralise seisukorra ajal toimepandud kuriteo menetlusest lubatud kokkuleppemenetluses või muudel juhtudel pärast süüdistusakti koostamist. Kaitsja osavõtu piirang peaks meie hinnangul laienema erikorra ajale, mitte erikorra ajal toimepandud kuriteo suhtes.</p> <p>VTK leheküljel 5 väidetakse, et direktiivis 2013/48/EL on erikord sõjaseisukorraks. Analüüsisid direktiivi teksti asume seisukohale, et ainuke koht, kus sõjaga seonduvalt räägitakse, on põhjenduspunkt 30: „Juhtudel, kui kahtlustatava või süüdistatava isiku asukoht on geograafiliselt kaugel (näiteks ülemereterritooriumidel või kui liikmesriik teostab sõjalisi operatsioone väljaspool oma territooriumi või osaleb sellistes operatsioonides), on liikmesriikidel lubatud teha ajutine erand kahtlustatava või süüdistatava isiku õigusest kasutada kaitsjat põhjendamatu viivitusega pärast isikult vabaduse võtmist. Ajutise erandi kohaldamise ajal ei tohiks pädevad asutused asjaomast isikut küsitleda ega teostada käesolevas direktiivis sätestatud mis tahes uurimis- või muud tõendite kogumise toimingut. Kui kahtlustatava või süüdistatava isiku asukoha geograafilise kauguse tõttu ei ole viivitamata võimalik kasutada kaitsjat, peaksid liikmesriigid korraldama nendevahelise suhtluse telefoni või videokonverentsi teel, välja arvatud juhul, kui see on võimatu.“</p> <p><u>Seega on kaheldav, kas erikorra puhul peab direktiivist juhinduma. Palume seda täiendavalt analüüsida. Lisaks märgime, et geograafilise asukohaga seonduvalt Eesti piires tõenäoliselt probleeme ei teki.</u></p>	<p>Selgitus</p> <p>Analüüsime täiendavalt eelnõu koostamise käigus, kas tänane KrMS-i kaitsja regulatsioon on piisav või on vaja erikordade tarbeks teha erisusi (kaalume täiendavalt riigi õigusable juurdepääsu piiramist, kaitsja nõuete leevendamist erikordades).</p>
3	<p>Kavandatav muudatus 4: erikorra ajal ei ole vaja tõlget inglise ja vene keelsete tõendite puhul, kui seda ei pea vajalikuks kohus</p> <p>Toetame lähenemist, mille järgi inglise ja vene keelseid tõendeid ei pea eesti keelde tõlkima. <u>Samas toome välja, et jääb arusaamatuks, kuidas saab kohus otsustada tõlkimise vajaduse üle, kui nõ valmis toimik on juba kohtusse saadetud.</u></p>	<p>Selgitus</p> <p>Eelnõu koostamise käigus täpsustatakse, kes on volitatud otsustama ja millal võõrkeelsete dokumentide toimikusse võtmise (nt kohtueelses menetluses võiks prokurör taotleda kohtult enne toimiku kohtusse saatmist</p>

		kohtult võõrkeelse dokumendi toimikusse lisamiseks luba).
4	<p>Kavandata muudatus 5: Läbiotsimisprotokolli vormistamine 48 tunni jooksul läbiotsimise alustamisest alates</p> <p>VTK 3. peatüki punktis 5 sisaldub ettepanek kehtestada menetlejale võimalus vormistada läbiotsimisprotokoll 48 tunni jooksul alates läbiotsimise alustamisest. Kavandi regulatiivsete võimaluste kirjelduse punkti 9.1.5 kohaselt täiendatakse kriminaalmenetluse seadustiku (edaspidi <i>KrMS</i>) regulatsiooni selliselt, et erikorra puhul, kui läbiotsimisprotokolli koostamine vahetult pärast menetlustoimingu lõppu takistaks samas kriminaalmenetluses teiste läbiotsimiste teostamist, on menetlejal kohustus vormistada läbiotsimisprotokoll 48 tunni jooksul läbiotsimise alustamisest alates; fikseerida menetlustoimingu lõppemisel kirjalikult äravõetud esemed; võtta allutatud isikult vastavalt allkiri temale <i>KrMS</i> § 91 lõikes 4 nimetatud asjaolude tutvustamise kohta.</p> <p>Vastab tõele, et läbiotsimine võib olla sõltuvalt menetletava asja keerukusest ja mahust vägagi ajakulukas. Sellest hoolimata praktiseeritakse enamasti läbiotsimisprotokolli koostamist toimingu käigus, mitte vahetult pärast toimingu lõppu. Põhjus on justnimelt aja kokkuhoius. Arvestades kehtivat kriminaalmenetluse läbiviimise regulatsiooni, mille kohaselt tuleb läbiotsimisprotokollis kajastada muu hulgas otsingute tingimused, käik ja tulemused, välditakse protokolli koostamisega toimingu käigus liigset ajakulu – kuna tõendi kujunemine peab olema jälgitav, tuleb toimingu teostamise ajal eelpool nimetatud asjaolud üles tähendada vähemalt märkmetena, vastasel juhul ei ole neid detaile võimalik asjakohase täpsusega tagantjärele protokolli vormistades kajastada. Tagantjärele, pelgalt mälu pildi abil menetlustoimingu protokollide koostamine võib kaasa tuua olukordi, kus protokolli kantakse ekslikult (või ka tahtlikult) tegelikkusele mittevastavaid andmeid toimingu läbiviimise kohta.</p> <p>Soovitame eelnõu ettevalmistamise käigus tutvuda ka Justiitsministeeriumis kriminaalmenetluse revisjoni käigus valminud eelnõuga, milles muudetakse muu hulgas menetlus digitaalsemaks. Näiteks muudetakse <i>KrMSi</i> § 146 lõige 1 järgmiselt:</p> <p>“(1) Uurimis- ja muu menetlustoimingu tingimusi, käiku ja tulemusi kajastav protokoll koostatakse digitaalselt, välja arvatud juhul, kui see ei ole määruse koostajast sõltumatul</p>	<p>Selgitus</p> <p>Erikorra ajaks peaks säilima võimalus ka paber kandjal vormistamiseks ning paindlikum tähtaeg võrreldes üldise korraga (juhuks kui videosalvestamise võimalust ei ole võimalik kasutada).</p> <p>Eelnõu koostamisel arvestame <i>KrMS</i> revisjonis väljapakutud lahendustega ning täpsustame, kas ja mis ulatuses on vajalik teha erisusi erikorra tarbeks.</p>

	<p>põhjusel võimalik. Vajaduse korral kasutatakse selleks protokollijat.”;</p> <p>KrMSi § 146 täiendatakse aga lõikega 9 järgmises sõnastuses: “(9) Kui läbiotsimise, ütluste olustikuga seostamise, uurimiseksperimendi, vaatluse või äratundmiseks esitamise käik talletatakse täies ulatuses videosalvestamise teel, koostatakse selle toimingu kohta protokoll, mille põhiosas märgitakse vaid toimingu tulemused. Toimingu käigust kirjeldatakse üksnes osa, milles tõendamiseks oluline teave ei ole salvestiselt tajutav või mille protokollimist peab menetleja otstarbekaks.”.</p> <p><u>Leiame, et kui on videosalvestamise võimalus, siis 48 tundi läbiotsimisprotokolli koostamiseks ei anna lisaväärtust.</u></p>	
5	<p>Kavandatav muudatus 7: erikorra ajal toimepandud väärtegede aegumistähtaja pikendamine kolmele aastale või alternatiivselt lõpuleviimise aja määratlemise pikendamine või väärtegede aegumise peatumise aluste täiendamine</p> <p>Siseministeeriumi hinnangul ei toimi VTKs pakutud lahendus, sest ka enne erikorra algust toimepandud väärteomenetlus võib aeguda erikorra ajal ning sel juhul tekiks põhjendamatu erinev kohtlemine – samasugustel tegudel on erinev aegumistähtaeg. <u>Pigem võiks meie hinnangul sätestada, et väärteomenetluse aegumine peatub erikorra ajaks (sõltumata teo toimepanemise ajast). Sel juhul peatub nii kohtuväline menetlus, kohtumenetlus kui ka kaebemenetlus. See eeldab muidugi, et erikord algab ja lõpeb mingil konkreetset ajal, algab erikorra väljakuulutamise ja kestab kuni erikorra lõpetamiseni (pädeva organi haldusaktid).</u></p> <p>Samamoodi väärtegedega tuleb teha otsus ka kuritegede osas – erikorrast tingituna võib kasvada toime pandud kuritegede arv, erikorrast tingituna ei jätku ressursi nii uute kui ka pooleliolevate kriminaalajade menetlemiseks. <u>Tekib probleem seoses vahistamise tähtaegadega. Erikorra lõppedes tekkinud olukord koheselt ei lahene kuna menetluskoormus seoses tekkinud menetlusjäägiga on jätkuvalt suur. Kui legaliteediprintsiibist ei loobuta, siis tuleb kaaluda menetluse või aegumise peatamist kuni erikorra lõppemiseni.</u></p>	<p>Selgitus</p> <p>Analüüsimise täiendavalt eelnõu koostamise käigus ja kaalume KarS § 81 lg 7 aegumise peatumise regulatsiooni täiendamist uue alusega ja tähtaja kehtestamist, millest väärtegede aegmine ei uuene. Vähetähtsate väärtegede puhul säilib ka erikorrast võimalus väärteomenetlust mitte alustada.</p>
6	<p>Jälitustoimingu tegemisest teavitamine ja tutvustamine</p> <p>VTK eelselt on eelnõu koostajad välja pakkunud, et jälitustoimingu tegemisest teavitamist ja tutvustamist võiks pikendada 30 päevalt 90 päevani. <u>Teeme ettepaneku pöörata</u></p>	<p>Selgitus</p> <p>Ei toeta jälitustoimingu tegemisest teavitamise ja tutvustamise põhimõtte ümber</p>

	<p><u>erikorra ajal tutvustamise põhimõtte ümber, tuginedes PS § 44 lõikes 1 sätestatud põhimõttele, s.t huvi korral on isikul endal õigus küsida riigilt tema kohta olevat teavet ja siis riik reageerib.</u> Eelnimetatud lahendus vähendaks tunduvalt asutuste menetluskoormust erikorra ajal. <u>Teise võimalusena võiks kaaluda erikorra ajal jälitustoimingust teavitamise ja tutvustamise peatamist kuni erikorra lõppemiseni või nt 60 päeva peale erikorra lõppemist.</u></p>	<p>pööramist (isiku kohustus küsida riigilt teavet ja alles siis riik reageerib). Analüüsimise täiendavalt eelnõu välja töötamise käigus jälitustoimingust teavitamise ja tutvustamise peatamise ning tähtaja pikendamise vajalikkust ja põhjendatust (ühtlasi hindame, kas tegemist on seaduse või VV määruse tasandi küsimusega).</p>
7	<p>Ekspertiisimäärused ja ekspertiisiaktid</p> <p>Kuna paljudel juhtudel sõltub kriminaalmenetluse läbiviimise pikkus ekspertiisi tulemustest, siis tuleks analüüsida ka võimalust asendada ekspertiis teatud juhtudel nt eksperdi ülekuulamisega.</p> <p>Erikorra ajal koostatavad ekspertiisimäärused ja ekspertiisiaktid peaksid läbima kiirema menetluse. See annab muu hulgas võimaluse kinnipeetud isikud kiiremini vabastada või võtta nad vahi alla. <u>Ühe võimalusena pakume välja, et erikorra ekspertiisiaktide puhul on aktis esialgselt ainult osa, kus on ekspertide järeldused. Kirjeldav osa, mida eksperdid uurisid, kuidas järeldusteni jõudsid, lisatakse hiljem, näiteks kuni 10 tööpäeva jooksul.</u></p> <p>Lisaks tasuks kaaluda, et <u>erikorra ajal võiksid ekspertiisimääruse tulemused, s.o ekspertide järeldused, olla kiirkorras esitatud elektronkirja või telefoni teel (nt kui tuleb EKEI-st vastus, et pommiga on seotud isik X, siis ei ole aega otsusele järele minna, vaid tuleb koheselt taotleda jälitus- ja läbiotsimise load).</u> Muudel juhtudel saaks menetleja koostada kriminaaltoimikusse õiendi ning selle sisust lähtuvalt planeerida ja ellu viia järgnevaid menetlus- ja uurimistoiminguid, nt kedagi kinni pidada või läbi otsida.</p> <p>Teeme ettepaneku, et eelnõu ettevalmistamise käigus võiks erikorra ajal reageerivad asutused erikorra menetlused läbi mängida mõne praktilise õppuse käigus. Lisaks juhime tähelepanu sellele, et toetada tuleks kohtunike ja prokuröride spetsialiseeritust erikorra ajal, sest just teatud liiki kuritegude aga ka väärtegade menetlus võib olla erikorra ajal võtmetähtsusega ja teatud liiki kuriteod esinevad siis</p>	<p>Selgitus</p> <p>Eelnõu koostamisel lähtume KrMS-i revisjoni tulemustest, millega on ekspertiisidega seonduvat juba lihtsustatud. Seejärel analüüsime, kas erikordadega seonduvalt on veel vajadus erisuste kehtestamise järele.</p>

	sagedamini ja nad muutuvad tähtsamaks kui sama kuriteoliik rahu ajal. Üheks selliseks on riigivastased kuriteod.	
Prokuratuur (01.06.2018)		
1	Prokuratuur toetab väljatöötamise kavatsuses väljendatud plaani tänast õiguslikku raamistikku korrastada ja kaasajastada. Prokuratuuri jaoks on tegemist olulise teemaga ja oleme omalt poolt kinnitanud ka valmisolekut praktikutena kirjeldada elus tekkinud reaalseid raskusi väga keerulistes olukordades, mis meie ees lähiajaloo on seisnud, et nendega oleks tuleviku mõttes võimalik arvestada ja neist tulenevaid ohte minimaliseerida. VTK-s on küll märgitud, et Põhja Ringkonnaprokuratuur on kaasatud, kuid nagu näha lisatud riigikaitseõiguse revisjoni töörühma ja komisjoni nimekirjadest, siis tegelikkuses prokuratuuri esindajaid siiani kaasatud pole, küll aga palume seda tulevikus siiski teha	Kaasame prokuratuuri esindaja eelnõu väljatöötamise.
2	VTK-s kirjeldatud teemad, mis menetluste erisuste korral tõusetuvad, on prokuratuuri hinnangul igati asjakohased. Õigusriigi põhimõtete ja reeglite ning ka julgeolekuohust tuleneva proportsionaalsete erisuste üle diskussioon peab olema sisuline ja laiapõhjaline. <u>Täiendavalt märgitud teemadele tasuks prokuratuuri hinnangul kõnealuse eelnõu(-de) ettevalmistamisel silmas pidada kriminaalmenetluse olemust ja KrMS-i üldsätteid laiemalt, sest erakorralise seisukorra ajal tõusetuvad kindlasti küsimused menetlusosaliste õiguste vähenemisest, tõendite vormistamisest teatud ökonoomsusprintsipiide rakendamisel, näiteks teatud määruste, protokollide vormistamise võimalik loobumine, kaebemenetluse tähtaegade peatumine, lihtsustaud konfiskeerimis- ja arestimiskorrad jne. Uurimisalluvuse mehhanismide paindlikkus peaks olema suurem, samuti tasub kõnealuse eelnõu valguses mõelda, kellel ja millised on selles protsessis juhtimishoovad, millega realselt tagada see tasakaal õigusriigi ja riigi julgeoleku kindlustamisest tingitud erisuste vahel süüteomenetlustes. Võiks jätkata täiendavate teemade väljatoomisega, mis oleks vajalik üle vaadata, kuid prokuratuur peab siinkohal vajalikuks markeerida, et üksikute teemaplokkide kõrval peaks kõnealuse eelnõu valguses toimuma KrMS kui terviku analüüs eriolukordade kontekstis. <u>Oluline on teadvustada, milline osa kriminaalmenetlusest julgeoleku riskide realiseerumisel peab õigusriigi järjepidevuse tagamiseks jääma igal juhul kehtima ning sellest omakorda on võimalik tuletada, millised erisused teatud eriolukordades rakenduma peaks.</u></u>	Selgitus VTK aluseks olnud analüüsi ülesandeks oli kaardistada ja analüüsida kriminaal-, väärteo- ning kohtumenetluse erisusi, nende paindlikkust ja sobilikkust erinevate kriisi ning erikordade lahendamisel, selgitada välja menetlustega kaasnevad probleemid ja pakkuda välja lahendused menetluste kiireks ning tõhusamaks läbiviimiseks kriisi- ja erikordades. VTK-s on välja toodud analüüsist tulenevad probleemkohad ja lahendusettepanekud, uut üldist analüüsi hetkel planeeritud ei ole. Mitmeid probleeme lahendab ka KrMS-i revisjoni raames tehtavad muudatused. Konkreetsed ettepanekud on võimalik esitada ka käesoleva VTK alusel koostatava eelnõu raames.

3	Seadusemuudatuste selgituste kõrval võiks prokuratuuri hinnangul seletuskirjas kindlasti saada kajastatud ka seadusandja soov eriolukordades valmisoleku tagamiseks mõeldud muude mehhanismide osas, sh koolitused, spetsialiseerumine.	Arvestame eelnõu väljatöötamisel
Kaitseministeerium (18.06.2018)		
1	<p>Justiitsministeerium on edastanud kooskõlastamiseks „Erikordade ajal kriminaal- väärteo- ning kohtumenetluse erisustega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse“. Kaitseministeerium nõustub väljatöötamise kavatsuses toodud probleemipüstitustega ning toetab ka väljapakutud lahendusettepanekuid.</p> <p>Õigusselguse põhimõttest lähtuvalt on mõistlik reguleerida menetlusõigust puudutavad erisused menetlusseadustikes.</p> <p>Väljatöötamise kavatsuse punktis 2.1 on tõstatatud küsimus kuriteos kahtlustatava kinnipidamise õigusest kohtu loata. Kaitseministeeriumil ei ole märkusi tõstatatud probleemi lahendusettepanekute osas, kuid nõustub, et 48 tunni regulatsioon ei pruugi olla piisav hädaolukorras.</p> <p>Samas soovib Kaitseministeerium juhtida tähelepanu sellele, et rahvusvahelist relvakonflikti õigust reguleerivad 1949. aasta Genfi konventsioonid (I-IV) ja nende 1977. aasta lisaprotokollid (I-II) lubavad vastaspoole relvajõudude liikmetelt ja julgeolekukaalutlustel vastaspoole kodanikelt vabadus võtta ilma kohtu loata. Seejuures ei pea kummalgi juhul isik panema toime kuritegu. Neid õigusi on tunnustanud ka Euroopa Inimõiguste Kohus lahendis <i>Hassan v. Suurbritannia</i>, §§ 104-107 (<i>Hassan vs UK</i>, avaldus 29750/09, kohtulahend 14. september 2014).</p> <p>Rahvusvahelises relvakonfliktis on lubatud kinni pidada nii relvajõudude liikmeid kui ka tsiviilisikuid. Relvajõudude liikmete kinnipidamisel ei ole eraldi alust välja toodud, kuid see on osa õigusest võtta otseselt osa relvakonfliktist, mis on sätestatud 1977. aasta I lisaprotokolli artiklis 43. Samuti on see loomulik tulem asjaolust, et relvajõudude liikmetel on õigus kasutada surmavat jõudu vastaspoole relvajõudude liikmete suhtes. Seega on neil olemas ka õigus eemaldada vastaspoole relvajõudude liikmed võitlusest võttes nad vangi. Eesmärk on seejuures saada sõjaline edu vastase suhtes ja vähendada teise poole võitlusvõimet mitte aga võtta vastasvõitlejalt elu. Kinnipeetud relvajõudude liikmetele kohaldub sõjavangide kohtlemise 1949. aasta Genfi III konventsioon.</p> <p>Tsiviilisikute kohtlemist rahvusvahelises relvakonfliktis reguleerivad 1949. aasta Genfi konventsioonid ning nende 1977. aasta I lisaprotokoll rahvusvaheliste relvakonfliktide ohvrite kaitse kohta. Üldreegel on sätestatud I lisaprotokolli</p>	Võetud teadmiseks

	<p>artiklis 51, mille kohaselt tuleb tsiviilisikuid kaitsta, kuid nad kaotavad selle kaitse ajaks, mil nad osalevad otseselt relvakonfliktis. Sellel ajal on relvajõudude liikmetel õigus kasutada tsiviilisiku vastu jõudu s.h ka surmavat jõudu.</p> <p>Tsiviilisikute sõjaaegse kaitse 1949. aasta Genfi (IV) konventsioon lubab kasutada piiravaid meetmeid (liikumis-väljendusvabaduse piirangud jne) tsiviilisikute suhtes, kui see on vajalik võitleva riigi julgeolekust lähtuvalt. Kõige piiravama vahendina lubab Genfi IV konventsiooni artikkel 42 interneerida kaitstud isikuid (s.h tsiviilisikuid, kes ei ole kinnipidava riigi kodanikud) juhul, kui see on absoluutselt vajalik kinnipidava riigi julgeolekuks. Julgeolekukaalutlused võivad olla seotud tsiviilisiku osalemisega otseselt relvakonfliktis ehk isik on näiteks rünnanud vastasvägesid. Samas võib see olla ka laiem ehk võitleval riigil peab olema veendumus, et isiku tegevus, kvalifikatsioon, teadmised ja oskused põhjustavad tõsist ohtu riigi julgeolekule. Oluline on, et vabaduse võtmine ei tohi olla alusetu ega lähtuda ainult isiku kodakondsusest. Genfi IV konventsioon paneb kohustuse kinnipidavale riigile perioodiliselt vaadata julgeolekukaalutlused üle ning hiljemalt vabastada isik sõjategevuse lõppemise järel, juhul kui isik ei ole toime pannud kuritegu. Interneeritud isiku staatus on sarnane sõjavangi omale ehk interneerimise eesmärk ei ole kriminaalkorras karistada isikuid, vaid tagada vajalik julgeolek. Juhul, kui isikut kahtlustatakse kuriteo toimepanemises, siis saab temalt samuti vabaduse võtta.</p> <p>Mõlemad kirjeldatud juhtumid on erandid tavapärasele isikutelt vabaduse võtmise regulatsioonile ja need on reguleeritud rahvusvahelise relvakonfliktiõiguse alusel. Mõlema regulatsiooni eeldus on ka see, et isik ei ole kahtlustatav kuriteos.</p>	
2	<p>Kaitseministeerium toetab väljatöötamise kavatsuse punktides 4.1 – 4.6 toodud ettepanekuid seoses kohtumenetluse paindlikumaks muutmisega. Relvakonflikti ajal on vajalik, et riik tagaks võimaluste piires ka kohtumenetluse toimimise. See on oluline nii üksikisiku kui ka riigi legitiimsuse säilitamise vaatenurgast. See tähendab ka seda, et kohtumenetlus peab arvestama relvakonfliktiga seotud erisusi. Väljatöötamise kavatsuse punktis 4.3 ja 11 on välja toodud võimalus moodustada Riigikohtu esimehe otsusega nõ riigikaitsekohtu kolleegium erinevatest kohtunikest, kes on saanud väljaõppe relvakonflikti õiguses.</p> <p><u>Kaitseministeerium toetab paindlikku võimalust luua spetsiifiline kolleegium kohtunikest, kes on saanud eriväljaõppe, kuid leiab, et vajalik on täpsustada, missuguste süütegude osas ja kelle üle saaks loodav kolleegium kohut</u></p>	<p>Selgitus Analüüsime täiendavalt koostöös kohtute, Kaitseministeeriumi ja teiste teemaga puutumust omavate asutustega eelnõu väljatöötamise käigus riigikaitsekohtu kolleegiumi loomise vajadust ning selle ülesandeid.</p>

	<p><u>mõista</u>. Väljatöötamise kavatsuses nimetatud ülesanded: kaitseväeteenistusalaste süütegude menetlemine; sõjategevusega seotud haldusaktide ja – toimingute (riigikaitseliste sundkoormiste) lahendamine; erikordadega seotud kuriteokoosseisude menetlemine – on hetkel veel liiga üldised ning vajavad koostöös Kaitseministeeriumiga täpsustamist. Kaitseministeeriumi hinnangul võiks kolleegium arutada ka töökohustuse täitmisega seonduvat. <u>Samas juhime tähelepanu, et kavandatav kolleegium peaks erinevalt väljakujunenud praktikast arutama haldusasju, tsiviilasju ning kriminaalasju.</u></p>	
3	<p>Lisame, et Kaitseministeeriumi seisukohalt tuleks üle vaadata ka karistusseadustiku 24. peatüki pealkiri ja objekt. Mitmete karistuste koosseis viitab pigem laiemale tegevusele kui vaid kaitseväeteenistus. Kaitseministeerium peab vajalikuks lisaks sätete muutmisele muuta ka viidatud peatüki pealkirja järgmiselt „Riigi sõjalise kaitse vastased süüteod“. Senine pealkiri on pigem eksitav ja seob liigselt teod vaid kaitseväeteenistusega. Nii näiteks ei ole võimalik eristada teatud tegude juures kaitseväelase või muu ametniku või töötaja toimepandud tegu vaid teenistuse järgi, kuivõrd teo tagajärg on sama.</p>	<p>Selgitus Märkus on võetud teadmiseks, kuivõrd see ei ole seotud kõnealuse VTK-ga.</p>